

Yazılmamış epopeyanın xülasəsi

Professor Müseyib İlyasovun “Maarif fədaisi: Müseyib İlyasov” adlı kitabı üzərində gəzişmələr

əvvəli ötən saylarımızda

...Bir dəfə birlikdə Kəlbəcərdəki İstisuya gedirdik. Dumanlı-çiskinli bir gün idi. Mıxtökən deyilən yerdə dincəlmək üçün atlardan düşüb bir alaçığa yaxınlaşdıq. Alaçıq yiyəsi Müseyib əmini tanıyıb bizi hörmətlə qarşıladı. Getmək vaxtı çatanda atların dumana qorq olduğunu görüb onları axtarmağa başladım. Atları tapanda əlində tütəng, çiyində yapıncı bir nəfərlə rastlaşdım. Kimliyimi soruşdu, əminin adını eşidən kimi mənə qoşulub alaçığa gəldi. Görüşdülər, əmin ona: “Yusif bəy, bu nə tütəng, bu nə ge-yimdir?” deyəndə bəy ona təqib olunduğunu, bu səbəbdən qaçaq düşdüyünü bildirdi. Əmin ondan soruşdu: “Bakıya gedə bilərsənmi?” Yusif bəy cavabında dedi ki, bəli, gedə bilər. Əmin kağız, qələm götürüb bir məktub yazdı, tapşırdı ki, Bakıda filankəsi tapıb bu kağızı ona çatdırsın. Yusif bəy həmin məktubun he-sabına “üzə çıxdı”, ömrünün sonunacan Bakıda cürbəcür vəzifələrdə çalışdı...

...Müseyib əminin dostu-simsarı çox idi, evinin qapısı qohum-qardaş, tanış-bi-liş üzünə həmişə açıq olardı. Süleyman Rəhimov, Əli Vəliyev bu evə tez-tez gəlirdi. Bir dəfə onlarla birgə Musa Şəm-səddinski adlı bir məsul şəxs də qonaq gəlmişdi. Söhbət zamanı o, Kommunist Partiyasına üzv keçməsi üçün əminə çox təkid göstərdi. Əmin onda da, son-ralar da bu işə razılıq vermədi. Səbəbini soruşanda deyirdi ki, mən maarifçiyəm, xalqın savadlanmasına çalışıram, partiya mənlilik deyil...

Kitabda Süleyman Rəhimovun, Əli Vəliyevin Müseyib əfəndi haqqında yazdıqlarına da yer verilib. Süleyman Rəhi-movun “Dağlar məni səslədi (xatirat və təəssürat)” adlı povestindən:

“Laçının Oğuldərə kəndindən çıxan, inqilabdan əvvəl məşhur Qori seminariyasını bitirən, Şuşada açılan darülmüəllimin ilk təşkilatçısı və müdirlərindən olan, sonralar qəza maarif şöbəsinin mü-diri vəzifəsində çalışan Müseyib İlyasov bir fədai-mücahid kimi hərəkət edir, dağ obalarının hamısına maarifin, mədəniy-yətin yayılmasına çalışır, cəhalətə qarşı sözlün əsl mənasında çarpışırdı”. (“Azər-baycan” jurnalı, 1967, №11)

Əli Vəliyevin “Onları unutmaq ol-maz” adlı məqaləsindən:

“Qəza kəndlərində məktəb binası yox idi. Yeni binalar tikmək, uşaqları məktəbə cəlb etmək məqsədilə qəza maarif şöbə müdiri Müseyib İlyasovun işgüzar fəaliyyətini xüsusilə qeyd elə-mək lazımdır. Qəzanın Oğuldərə kən-dindən olan Müseyib İlyasov Qori semi-nariyasını qurtarmış, Şuşa seminariyasın-da işləmiş, maarif cəbhəsinin fədaisi ki-mi hörmət qazanmışdı... Müseyib İlya-sov tikilən məktəb binalarını vaxtaşırı yoxlayır, hər cür köməklik göstərər işlə-ri sürətləndirirdi.

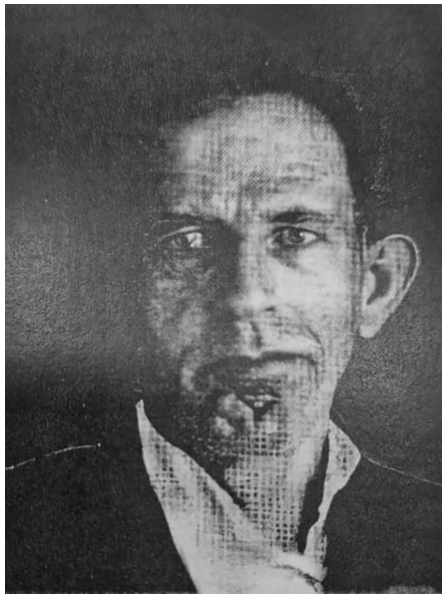
Müseyib İlyasov müəllimlərin qəza mərkəzinə çağırılmasına nadir hallarda razılıq verirdi. Onun həm özü, həm də inspektorlar məktəbə gedər, müvəffə-qiyyət və nöqsanları yerində görür, mək-təbə lazımı yardım göstərirdi.

Müseyib İlyasov müəllimlər qarşısın-da çıxış edəndə bir məsələni həmişə xatırladardı: “Xalq müəlliminin ümdə və-zifəsi savadlı, bilikli, mədəniyyətli şa-gird və tələbə tərbiyə etməkdən ibarət-dir”.

Qəza zəhmətkeşləri arasında dərin hörmət qazanmış Müseyib İlyasov müəl-im kadrları hazırlamaq məqsədilə son sinif tələbələrindən savadlılarından Şuşa yay pedaqoji kurslarına göndərər, yeni dərslər ilində onları müəllim təyin edərdi.

Müseyib İlyasov həm təvazökar, həm də qayğıkeş idi. Öz üzərində işlə-məyən, sinfə hazırlıqsız girən, konspekt-siz dərslər deyən müəllimlərdən acığı gəl-di ki, bacarıqlı, bilikli, zirek, işlək, gündən-günə irəli gedən müəllimlərə hər cür qayğı göstərər, kömək əlini uza-dardı”. (“Sovet kəndi” qəzeti, 1974-cü il)

Bunlarla yanaşı, Əli Vəliyev “Qo-humlar”, “Samovar tüstülənir” povestlə-rində, “Nurlu və nəcib şəxsiyyət” (“Azərbaycan müəllimi” qəzeti, 28 iyun 1968-ci il) məqaləsində, bir sıra başqa əsərlərində də Müseyib İlyasovun şəx-siyyətindən, maarifçilik fəaliyyətindən geniş bəhs açıb. Müəllif yazır: “Hətta Müseyib əfəndinin qardaşı Mirzə Əlinin nəvəsi mərhum Ağa Laçının uzun il-lər əvvəl mənə dediyinə görə, bir dəfə

M.İlyasovun həbsxana şəkli.

24 sentyabr 1941-ci il

Əli Vəliyev ona etiraf eləyib ki, “Buda-ğın xatirələri” romanındakı Mütəllib əfəndi obrazının prototipi də şairin Mü-seyib babasıdır”.

Daha sonra müəllif nəslinin “gör-kəmli şəxsiyyətlərindən biri” kimi hö-rmətlə andığı şair Ağa Laçınının Süley-man Rəhimovla bağlı xatirə yazısından bir parçanı oxucuya təqdim etməyi də lazım bilir:

“Süleyman Rəhimovla ilk tanışlığı-mız Bakıda onun qonaqlı-qaralı evində oldu. Bir axşam zəngsiz-filansız evinə getmişdim. Payım da ilk şeirlər kitabım idi. Qapını üzümə özü açdı. “Utanma, utanma, keç içəri” deyib hal-xoş elədi. Kimliyimi soruşub bildi. Kitabı verdim. Elə dəhlizdəcə o çörəkəni dodağına apa-rıb öpdü. Sığalladı. Gözaydınlığı verdi. Onun sevinci məni mat qoymuşdu. Öz-özümə dedim: “Bu kişi nəyə görə belə sevinir?”

Kitabça onun qalın-qalın əsərlər yaz-mış iri əlində bir tikə çörək boyda görü-nürdü. Qolumdan yapışdırıb məni yekə iş masası qoyulmuş orta otağa apardı. Sözsə özü başladı:

- Hə, igidin adını eşit, üzünü də gör.

Sən Laçının hansı kəndindənən?

- Oğuldərədənəm.

- Belə de! Olmaya İlyasovlardanan?

Bir suyumun həkim Əhmədə, həkim Heydəre oxşayır.

- Düz bilmisiniz. Əhmədin, Heydərin qardaşı oğluyam.

- Bəs Müseyib əfəndinin?

- Onun da qardaşı nəvəsiyəm.

Bir anlığa gözləri aşağıya zilləndi.

Dərindən köks ötürdü.

- Hayıf Müseyibə, çox hayıf! - dedi.

- Müseyib yara olub köksümüze yapışdı. Onun kimi maarifçi az-az tapılar. Nə su-çu vardı yazığın? Müseyib əfəndi Bakı-da, Şuşada da böyük maarif işləri apar-mışdı. Özü də bir çoxları kimi tamamca havayı güllənin qurbanı oldu. Büllür adam idi, əvəzsiz adam idi. O tutulanda mən mərkəzi komitədə işləyirdim. Bir gün Müseyib barəsində ağız açmaq üçün Mircəfər Bağirovun yanına getdim. Ke-finin duru yeri idi. Sözlümü axıracan din-lədi. Dəstəyi götürüb kiməsə zəng vur-du. Telefonda ona nəsə dedilər. O da mənə bildirdi ki, artıq gecdi...”

Nəvə Müseyib İlyasovun baba Müse-yib İlyasov haqqında yazdığı (yeri gəl-mişkən, hər iki Müseyibin adı-soyadı, məsləki kimi atalarının, analarının adı da eynidir) kitabın missiyası görkəmli maa-rifçi Müseyib İlyasovun taleyinə, eləcə də ölkəmizin maarifçilik tarixinə işıq salmaqla məhdudlaşmır. Başqa məziy-yətləriylə yanaşı, bu kitab mənim də mənsub olduğum nəslin yaddaş kitabı, İlyas uşağının ensiklopediyası, qırx il, qırx beş il qabaq yazmaq arzulaşdığım, ancaq yaza bilmədiyim nəsil epopeyası-nın həm qısa xülasəsi, həm də yol xəri-təsidir. Bəlkə də İlyas oğullarından kim-sə nə vaxtsa irəli çıxıb, o dastanı, bədii salnaməni yazmaq üçün qol çırmayacaq. Onda bu şəcərə kitabı, bu ömür xəritəsi həmin o cəsarətli oğulun köməyinə çata-caq...

F.Uğurlu